

В. А. Філінюк

**МОВНІ КОНКУРСИ,
ОЛІМПІАДИ, ЗМАГАННЯ**

Збірник завдань

**Хмельницький
2018**

УДК 373.5.091.26:811.161.2

Ф53

Пропонований посібник – це збірник практичних завдань для підготовки до участі в конкурсах з української мови, як-от: Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, олімпіада з української мови та літератури. Він містить 90 вправ з фонетики, лексикології, будови слова й словотвору, морфології, синтаксису, стилістики, орфографії і пунктуації. Також подано тематику творчих робіт.

Збірник адресовано студентам вищих закладів освіти, учням, учителям-словесникам, усім охочим підвищити свій рівень знань з української мови.

Автор-упорядник: **Філінюк Валентина Анатоліївна**, доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Рецензенти:

Г. О. Стукан, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Г. О. Циц, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Затверджено на засіданні кафедри української мови та літератури (протокол № 7 від 6 лютого 2018 року).

В. А. Філінюк. Мовні конкурси, олімпіади, змагання : збірник завдань / Валентина Анатоліївна Філінюк. – Хмельницький : ХГПА, 2018. – 40 с.

©В. А. Філінюк, 2018

ФОНЕТИКА

1. Скільки звуків у слові *народжується*?

2. До поданих слів доберіть споріднені прикметники, у яких відбудеться спрощення приголосних.

Уста, хрест, мислити, жалість, масло, капость, лестити, чистити, особистість, доблесть.

3. Які слова в українській мові мають подвійний наголос? Наведіть приклади.

4. Які наслідки чергування приголосних у дієслівних коренях фіксує сучасна українська літературна мова? Наведіть приклади.

5. Доберіть до кожного слова споріднені, у яких спостерігаються історичні чергування приголосних звуків:

Висадка, вік, голубити, графа, колахати, круча, насипати, прах, руховий, свекруха.

БУДОВА СЛОВА І СЛОВОТВІР

1. Згрупуйте слова за способом їхнього творення.

Юнь, вивчений, військкомат, підберезовик, приховавши, малозабезпечений, прихід, прадід, озеленення, пробити.

2. Утворіть неофіційні назви одиниць територіального поділу України.

Наддніпрянський, буковинський, львівський, закарпатський, вінницький, галицький, харківський, побузький, подільський, поліський, причорноморський, слобожанський, наддністрянський, подніпровський, гуцульський, волинський, одеський, донецький, прикарпатський, покутський.

3. Побудуйте словотвірні гнізда від слів *жити, білий, віра, зелений, лід, брати* (дієслово). Позначте в кожному похідному слові словотворчий афікс.

4. Від поданих власних іменників утворіть прикметники.

А. Пуца-Водиця, Віта-Поштова, Нагірний Карабах, Кам'янець-Подільський, Нове Озеро, Івано-Франківськ, Ростов-на-Дону, Гуляйполе, Біла Церква, Улан-Батор.

Б. Південний Буг, Слов'янськ-на-Кубані, Жовті Води, Верхня Хортиця, Новоград-Волинський, Ла-Мани, Йошкар-Ола, Стара Синява, Микільська Борщагівка, Нові Санжари.

5. Чи однакове значення мають вислови: «не було дзвона» і «не було дзвону», «чекаю листопаду» і «чекаю листопада»? Наведіть приклади, коли закінчення відіграє смислорозрізнявальну функцію.

6. Які слова мають чисту основу? Охарактеризуйте їх за походженням. Наведіть приклади.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

1. До поданих запозичень доберіть українські відповідники, введіть їх у речення.

А. Експозиція, екстрено, імпорт, конгрес, ліміт, міграція, монолітний, превалювати, прогресивний, стимулювати.

Б. Акомпанемент, бібліотека, гаджет, журнал, каліграфія, менеджмент, резонанс, репродукція, фігура, фонтан.

В. Екстраординарний, міленіум, лімітувати, маркетинг, моніторинг, дилер, трейдер, шеф, симптом, котон, генерація, шанувати, момент, контур, прогрес, лозунг, кавалерія, толерантний, тет-а-тет, міраж.

Г. Альтер еґо, альянс, афіша, бібліофіл, дилер, економія, ексклюзивний, імідж, ініціатива, інцидент, колізія, комунікація, консенсус, менеджер, нота бене, персона нон грата, рейтинг, спіч, табула раса, терра інкоґніта.

Д. Курйоз, репродукція, генерація, комфорт, конкуренція, ареал, азарт, атака, візит, департамент, експорт, фонтан, резонанс, фамільярність, резерв, бібліотека, гідротерапія, електорат, нонсенс, апробація.

2. Сформуйте і запишіть у стовпчик пари з українських слів та їхніх іншомовних відповідників.

Безладний, вада, взаємодоповнювальний, винайм, виправлення, відшкодування, гетерогенний, дефект, доміантний, законний, заохочення, зменшення, ідентичний, компенсація, компетентність, комплементарний, координація, корекція, кругообіг, легітимний, мінімізація, найкращий, неоднорідний, нісенітниця, нонсенс, обізнаність, оптимальний, оренда, переважний, право, прибутковий, рентабельний, стимул, тотожний, узгодження, уніфікація, уподібнення, хаотичний, циркуляція, юстиція.

3. Утворіть пари з іншомовного слова та його українського відповідника.

Азарт, акомпанемент, антракт, баланс, департамент, кавалерія, контур, кур'єр, мотив, резонанс.

Відділ, відношення, залежність, запал, зупинка, кіннота, межа, обрис, перерва, післядія, побачення, поділлка, порожнина, посланець, рівновага, розголос, спонука, супровід, товариство, черговий.

4. Утворіть пари із українського слова та його іншомовного відповідника

Залицання, заорука, звіт, лад, неслава, нісенітниця, панібратський, перевага, підніжжя, самовпевненість.

Апломб, гарантія, егоїзм, кодекс, кокетство, компрометація, консенсус, контратака, монумент, нонсенс, п'єдестал, позиція, преамбула, презумпція, пріоритет, рапорт, режим, фамільний, фамільярний, флірт.

5. Установіть відповідність між словами з першої та другої групи, утворюючи синонімічні пари.

Амбасада, антагонізм, аплодисменти, дифтонг, дуєт, журнал, ініціатива, інфляція, куліси, менеджмент, міксер, пейзаж, прогрес, процент, фактор, фарфор, фон, фонтан, фотографія, чемодан.

Валіза, відсоток, водограй, двозвук, двоспів, змішувач, знецінення, краєвид, лаштунки, оплески, порцеляна, посольство, поступ, почин, світлина, суперечність, тло, управління, часопис, чинник.

6. Створіть власні неологізми – відповідники до поданих слів.

Енциклопедія, суфікс, екватор, саундтрек, міграція.

7. Продемонструйте на прикладі 20 діалектизмів рідного краю фонетичні, лексичні, морфологічні зміни у словах, а також запишіть їх літературні варіанти.

8. Розмежуйте багатозначні слова та омоніми. Введіть їх у речення так, щоб продемонструвати різні значення цих слів.

Кінець, міна, дріб, корона, рід.

Культура, лама, ліра, сидати, кафедра.

Громада, пояс, дружина, сходи, лебідка.

9. Визначте, до якого розряду лексики з погляду походження належать подані слова. Поясніть їхні семантичні й словотворчі особливості.

Менеджер, синочок, возвеличувати, когут, хлопчисько, мельничук, благодатний.

10. Уведіть подані пароніми у контекст:

А. Мимохідь – мимохить; ожеледиця – ожеледь; дружний – дружній; відчуття – почуття; громадський – громадянський.

Б. Економічний – економний; позичати – запозичати; повноваження – уповноваження; тактовний – тактичний; вникати – уникати.

В. Дільниця – ділянка, земний – земельний – земляний, пам'ятник – пам'ятка, людний – людяний.

Г. Стимуляція – симуляція; кампанія – компанія; жорсткий – жорстокий; відносини – відношення; декоративний – декораційний.

11. Складіть такі речення, щоб подані слова увійшли до метафоричних конструкцій:

Бісер, візит, вітер, вітрила, гострити, клубочок, прокинутися, сапфір, симфонія, сльоза.

ФРАЗЕОЛОГІЯ

1. Доберіть другий компонент фразеологізму.

А. Канути в ..., ... стайні, перейти ..., скринька ..., ... ложе, муки ..., сади ..., ... меч, поцілунок ..., ... труд.

Б. ... на гарячому; за ... заткнути; і в ... не думи; ... з молоком; ... з хліба на воду; ... клинці; ... в баранячий ріг; ... горобець; сьома вода на ...; у ... народився.

В. ... горішок; після дощук в ...; морський ...; всипати ... каші; прикипіти ...; як риба у ...; передати ... меду; намотати на ...; ... коники; вийти ... із води.

2. Поясніть, що означають подані фразеологізми. Введіть їх у речення.

А. Хоч з лиця воду пий, очей у Сірка позичати, ловити окунів, як на світ народився, широкий жест, альфа і омега, відкрити Америку, спочити на лаврах, синій птах, тридцять срібняків.

Б. Опинитися між двох вогнів, брати на глум, голий як бубон, верстати шлях, не в ті взувся, видавати себе з головою, море по коліна, собака на сні, старий лис, з-під дощу під ринву потрапити.

В. Підіймати на глум, мало каші з'їв, як у бога за дверима, дірка від бублика, зуб на зуб не попадає, діймати до печінок, як корова

язиком злизала, зарубати собі на носі, вставляти палиці в колеса, собака на сні.

3. Поєднайте компоненти так, щоб утворилися фразеологізми. Складіть з кожним фразеологізмом речення.

1. Біла; намити; рожеві; звести; тедзь; влучити; пасти; як кіт; лизень; прикусити.

2. Наплакав; ворона; задніх; мрії; укусив; в яблучко; злилав; язика; шию; нанівець.

4. Утворіть фразеологізми, добираючи потрібне слово із дужок. Поясніть значення кожного фразеологізму.

Стріляний (дятел, горобець, ворон); синій (кіт, звір, птах); крутиться (в'юном, зайцем, спіраллю); (лавр, пальма, кипарис) першості; витрішки (позичати, виробляти, продавати); (п'ята, перше, добре) колесо до воза; тримати язик за (зубами, губами, думками); (ляними, білими, суворими) нитками шито; грати першу (скрипку, арфу, флейту); ламати (мушкети, списи, мечі).

5. Із поданого набору слів утворіть фразеологізми, поясніть значення, складіть речення з ними.

Троянський, дрижака, собаку, п'ята, ведмежа, крокодилячі, сізіфова, колесо, теревені, лебедина, кінь, послуга, пісня, праця, сльози, з'їсти, Фортуни, ахіллесова, правити, ловити.

6. Доповніть конструкції словами ніс, язик, око, вухо, губа, зуб, щоб утворилися фразеологізми.

Тримати ... за вітром, розв'язався ..., на ... нічого покласти, впадати в ..., і за ... не свербить, робити з ... халяву, глядіти свого ..., розмова в чотири ..., вкоротити ..., ... не з лопуцька, дивитися в ..., хоч в ... стрель, куди сягає ..., хоч у ... бгай, перелічити ..., копилити ..., виткнути ..., давати волю ..., самі ... та зуби, надувати ...

Складіть речення з першими п'ятьма фразеологізмами так, щоб розкрити їхнє значення.

7. Доповніть конструкції словами, щоб утворилися фразеологізми. Складіть речення з першими п'ятьма фразеологізмами так, щоб розкрити їхнє значення.

Битися об поли ..., аж ... крається, ... йде обертом, втрачати ґрунт під ..., ... присох до спини, допікати до самих ..., лягти каменем на ..., тримати себе в ..., у ... пищики грають, надсадити ..., голова і два ..., голими ... не візьмеш, валятися в ..., не жаліти свого ..., з хворої ... на здорову, сидіти в ..., ... кров'ю обливається, ні за що ... зачепити, взяти ... на плечі, брати за

8. Перекладіть фразеологізми українською мовою, складіть з кожним речення.

Бередить душу, бросать на произвол судьбы, бросаться в глаза, втирать очки, выкинуть колене, говорит без умолку, ошибаться по небрежности, под открытым небом, подводит итоги, поднят на смех.

ГРАМАТИКА

1. Які граматичні та лексичні ознаки поданих слів допомагає виявити наголос?

Винóсити – віносити, дру́жка – дружкá, гóри – горі́, гаря́че – гáряче.

МОРФОЛОГІЯ

1. Складіть речення за поданими схемами, замініть назви частин мови конкретними словами.

1. Іменник дієслово прикметник іменник іменник сполучник іменник займенник дієслово дієслово частка прийменник іменник.

2. Іменник прикметник прикметник іменник займенник іменник дієслово прикметник іменник сполучник дієслово займенник іменник.

3. Дієприслівник прийменник прикметник іменник числівник іменник займенник частка дієслово прислівник прислівник сполучник прислівник. 4. Вигук займенник дієслово займенник іменник дієприкметник частка прийменник прикметник іменник дієслово сполучник дієслово. 5. Дієприкметник прикметник іменник дієслово

прийменник прикметник іменник займенник займенник іменник дієслово прийменник іменник.

ІМЕННИК

1. До якої відміни належать слова *біль* і *нехвороц*?

2. Які із запропонованих слів не належать до жодної відміни?

Нехвороц, Карпати, набережна, полотно, поросль, ступінь, окуляри, операційна, пальто, метро.

3. Уведіть слова в словосполучення у формі родового відмінка однини.

Сибір, клуб, Зелений Гай, Париж, портфель, Тетерів, дах, млин, Ігор, тюль.

4. Поставте наведені іменники в родовому відмінку.

А. Консерви, джунглі, поставки, брехні, шори, яси, дрижаки, недоїдки, макарони, окуляри, двері, сани, граблі, в'язи, лапки, сутінки, вершки, терези, надра, хрестини.

Б. Амстердам, Київ, Буг, Алжир, Кіпр, Псел, Синевир, Кавказ, Черемош, Дон.

5. Поставте іменники у формах давального й орудного відмінків. Поясніть правопис відмінкових закінчень.

Любов, путь, біль, листоноша, попіл, мораль, верф, нежить, нехвороц, тюль.

ПРИКМЕТНИК

1. Утворіть усі форми ступенів порівняння прикметників, де можливо.

Гарний, карий, дорогий, високий, збитий, добрячий, математичний, великий, імпульсивний, преширокий.

2. Від наведених пар слів утворіть складні прикметники.

Рясний, лист; яскравий, червоний; західний, Україна; широкий, поле; культура, історія; мовний, стилістика; біль, гамувати; машина, будувати; залізо, бетон; шістнадцять, поверх; синій, око; тихо, ходити; Старий Завіт; твердий, паливо, кислий, молоко; вузький, профіль; війна, стратегічний; червоний, гарячий; південь, східний; тьмянний, сірий.

ЧИСЛІВНИК

1. Запишіть цифри словами, поставивши числівники в правильній відмінковій формі.

А. Без 548, з 8967 виборцями, на 893 гектарах, з 465 киянами, під 1297 будинками, з 2 1/2 населення, у 176 людей, по 45 коліях, прийти в (о, об) 7 годині вечора, на 0, 005 студентів.

Б. 187 (селах), на 245 га, до 4776 (гривня), через 2983 (кілометр), через 65 (день), 100 (колегами), у 45 (фірма), 1/3 (кілограм), 56 (менеджерами), 2/6 (площа).

В. 68 (кілограмами), 32 (центнерах), до 567 (гривень), 4,5 (кілометр), між 90 (рядок), у 43 (грам), 2868 (адресатах), більше 27 (відсоток), півтора (метр), менше 11 (гектар).

Г. 25 мовами; із 195 знаків; близько 33 тисяч слів; у 1300-му році; 428 буквами.

2. Перепишіть речення, виправляючи помилки у числівникових формах.

Із шісти тисяч дев'ятиста дев'яностох трьох кілометрів українських кордонів сухопутні розташовано на п'ятерьох тисячах шістиста вісьма кілометрах. Найглибша у світі станція метро «Арсенальна» у Києві проходить на глибині стох п'ятьом метрів. Із шестидесятьох трьох тисяч стох дев'ятнацяти українських річок і струмків п'ють воду ниви і ліси. Сіма кольорами барвиться веселка.

3. Запишіть речення, подаючи числівники словами.

А. 1. Найстарішому навчальному закладу Східної Європи – Києво-Могилянській академії – більше 300 років. 2. Найдовший тролейбусний маршрут у світі проходить у Криму і дорівнює 86 кілометрам. 3. Довжина Хрещатика в Києві сягає 1225 метрів. 4. Із 2201 кілометра Дніпро пливе територією України 981 кілометр. 5. Пам'ятники Тарасу Шевченку встановлено в 1200 містах по всьому світові. 6. 4 перемогами запам'яталися наші атлети.

Б. 1. На 216 кілометрах простягається найдовша печера «Оптимістична», яка знаходиться на Поділлі. 2. У 2001 році літак «Мрія» із 253 тоннами вантажу за політ встановив більше 120 рекордів. 3. В озері Світязь можна пірнути на глибину до 59 метрів. 4. 1350 роками обчислюють вік найстарішого дуба в Україні. 5. До 40 кілометрів завдовжки одеське озеро Ялпуг.

В. 1. Скільки 10-міліметрових відрізків міститься в 75 сантиметрах? 2. Змішайте 2 склянки борошна із 250 грамами цукру. 3. До 421 учасника приєдналося ще 7. 4. Студенти приготували подарунки 140 вихованцям та 90 вихователям. 5. Востаннє приготували сир із 367 кілограмів молока. 6. Змагання з шахів відбулися між 88 учасниками. 7. На 1520 аркушах енциклопедії третина зображень – це портрети. 8. До 3, 36 додайте 11, 8. 9. У замовленні було більше 69 товарів. 10. Збуди мене, будь ласка, о 6.30.

Г. Казарма була на 1749 (боєць). На острові Папуа послуговуються 1156 (мова). В Україні проживає близько 42000000 (мешканець). Збори 447 (голос) ухвалили рішення про приватизацію підприємства. Відбулася зустріч з 8593 (виборець).

Д. Ми зустрілися з 568 представниками заводу. Не вистачило 357 підручників. Дипломи видали 879 студентам. Місто пишається 1683 видами оригінальних архітектурних споруд. Виграш у лотерею залишився за 255 номером.

ПРИСЛІВНИК

1. Перепишіть прислівники, знімаючи ризики.

А/ні/скільки, а/ні/трохи, без/відома, без/вісти, без/кінця, без/перестанку, босо/ніж, будь/де, будь/що/будь, в/бік, в/віч, в/гору, в/край, в/купі, в/лад, в/нагороду, в/ногу, в/ночі, в/обмін, в/обріз, в/одно/час, в/перед, в/переміш, в/плач, в/ранці, в/середині, віч/на/віч, всього/на/всього, далеко/далеко, день/за/днем, по/нашому, по/одинці, по/перше, по/тихеньку, по/третє, по/християнському, при/все/людно, с/під/лоба, с/повна, стрім/голов, темно/темно, у/брід, у/голос, у/горі, у/день, у/зимку, у/край, у/кут, у/поміч, у/сто/крат, хто/зна/як, що/вечора, що/години, що/місяця, що/най/дужче, що/най/краще, що/ночі, що/правда, як/не/як, як/небудь.

СИНТАКСИС

1. Визначте вид речення за способом вираження граматичної основи: *Куди ж мене зовеш, брунатна бджілка?* (Василь Стус)

2. Яку частину речення слід додати, щоб воно перетворилось у складнопідрядне з підрядною допустовою частиною?

Співали щовечора дружно і весело.

3. Ускладніть речення:

- відокремленою обставиною: *Верталися додому журавлі.*

- відокремленою прикладкою: *У мене гарне товариство.*

- вставленим реченням: *Біля цього дуба ми часто гралися в дитинстві.*

- узагальнювальним словом та однорідними додатками: *Ми в одвіті за своїх синів.*

- відокремленим додатком: *Нікого тут нема.*

4. Запишіть спочатку прості речення, потім – складні. Підкресліть граматичні основи. Розставте пропущені розділові знаки.

1. Розкішний яблуневий сад виплеканий невтомними руками цього року приніс мабуть найбільший врожай. 2. Тарасик сидів коло столу і як зіпсований програвач все примовляв Братіку принеси ложку а потім гороху трошки. 3. Десь здаля від темного саду тягло свіжою

прохолодою дарма що цілий день пекло-вигрівало. 4. Любисток і м'яту і материнку і звіробій усяке цілюще зілля любила збирати стара Демидиха обираючи для кожної травинку свою пору. 5. Щире слово добра плата вихована людина завше тримає напоготові ввічливі слова та сердечну посмішку.

5. Складіть опис лісового озерця (5–6 речень), використавши а) однорідні обставини; б) відокремлене означення, виражене дієприкметниковим зворотом; в) складнопідрядне речення з підрядним порівняльним; г) безсполучникове складне речення.

6. Складіть невелике зв'язне висловлювання на тему «Красне слово – золотий ключ», використовуючи такі типи речень: 1) просте безособове речення, ускладнене вставленою конструкцією; 2) просте речення, ускладнене відокремленою обставиною та однорідними присудками; 3) складнопідрядне речення з підрядною допустовою частиною; 4) багатокомпонентне складне речення з однорідною підрядністю; 5) багатокомпонентне складне речення змішаного типу, одна частина якого містить відокремлене означення.

ОРФОГРАФІЯ

Запишіть правильно слова.

А. Бон..а, буквен..ий, ватер/лінія, вище/зазначений, вулиця (а, А)кадеміка Вернадського, герцо..с(з)ький, дез..нфекція, дос..є, екс/віце/прем'єр/міністр, ідея/фікс, ін..екція, каюта/люкс, контр/атака, лібрет..о, макро/космос, марок..анський, медал..он, міні/футбол, н..юанс, на/гора, не/наче/б/то, пів/Євпаторії, піц..икат..о, порт..є, Р..пін, С..dney, суспільно/значимий, Тал..ін.., честь/честю.

Б. Андрі...вич, ател...є, без...емел...я, бул...он, громадс...кіст...ю, двох...ярусний, дзв...якнути, (с/з)чіплювати, ір...аціональний, м...готін...я, М...юнхен, пів...ящика, підв...язати, пр(и/е)орати, розм...якшити, Св...ятослав, (з/с)кошен...ий, т...м...яний, хр...зантема, ч...рв...як.

В. Свихрений, дзв'якнути, серйозно, піцца, духм'яний, безвиний, звалити, козакчина, предьявник, затишя, вербля, беземелля, зап'ясний, пребудований, б'юджет, зформувати, Голандія, шифрованний, Шепетівський Залізничний Вокзал, молочносиній.

Г. М..готін..я, мавп..ячий, бул..йон, медв..ян..ий, папарац..і, вікон..иця, підв..язати, Туреч..ина, роз..юшен..ий, угід..я, ж..раф..ячий, над..ністрянс..кий, кіс..лявий, пр..кордон..ий, к..ювет, (з/с)туляти, Ніц..а, ст..мулюван..я, (Н/н)аціональна (А/а)кадемія (Н/н)аук (У/у)країни, електрон..о..обчислювал..ний.

Г. Хр..зантеми, т..м..яний, павіл..йон, (С/с)в..ятослав, експрес..о, старан..ий, ро(з/с)м...якшити, (Г/г)алич..ина, б..з..язикий, мотуз..я, нав..юч..н..ий, пер..дгроз..я, пес..ливий, пр..мудріст..ю, р..ю(г/г)зак, (М/м)арок..о, з..по..між, пр..м..єра кінофільму (С/с)олодка (Д/д)аруся.

Д. Людино..люб, 100..річ..я, авіа..завод, жовто..гарячий, мовно..літературний, пів..міста, пів..України, батько..мати, мати..й..мачуха, супер..обкладинка, яхт..клуб, фото..копія, міні..футбол, аеро..вокзал, довго..тривалий, екс..през..дент, із..за, по..нашому, не..по..людс..ки, казна..на..чому, пів..огірка, торф..ян..ик, все..таки, виріз..блен..ий, червоно..щокій, сто..міл...йон..ий, віч..на..віч, подай..но, з..по..між, не..до..вподоби.

Е. Західно..європ..йс..кий, пів..нічно..західний, кримс..ко..татарс..кий, всього..на..всього, будь..що..будь, ч..рвоно..г..рячий, війс..ково..зобов..язан..ий, ел..ктрон..о..обчислювал..ний, будь..із..ким, будь..ласка, пан..європейський, сто..п..ят..десяти..семи..тисячний, день..у..день, сніжно..білий, без..кінця..краю, св..ящен..ик, війс..к..ом..ат, час..від..часу, контраст..ний, пів..яблука, по..бат..кові, десь..колись, видимо..не..видимо, хоч..не..хоч, в..решиті..решит, на..гора, с..під..лоба, молочно..кислий, за..пані..брата, різдв..ян..ий.

Є. До..тепер, від..нині, по..тихеньку, (з/с)просон..я, на..відмін..о, по..за..торік, по..де..куди, по..під..тин..ю, чим..дуж,

на..швидк(о/у)..руч, мимо..їздом, осін..ь..о..з..мовий, будь..чий,
пис..мен..ицько..образо..творчий, перед..усім, стрім..голов,
з..по..між, електро..обладнан..я, повітро..очис..ник, моркв..ян..ий,
гідро..літак..амфібія, жовто..зелений, бо..зна..куди,
водо..магістраль, ґрунто..захис..ний, жаро..(з/с)нижувальн..ий,
зовнішн..о..політичний, пів..(Є/є)вропи, не..прим..рén..ий, віч..на..віч.

Ж. Дон..чин, де/чиїх, по/за/торік, жираф..ячий, хто/знає/з/чим,
п..юре, С..ц..лія, імуно/дефіцит, Марок..о, по/при, п..р..ферія,
за/пані/брата, кінець/кінцем, ф..юзеляж, у/розріз, наймен..ший,
авто/тех/обслуговування, генерал/майор, П(н)оштова П(н)лоца,
с/під/споду, балас..ний, л..ян..ий, не/до/вподоби, з/під/низу,
на(д,т)ще/серце, бояз..кіс..т.., не/до/ладу, без/вісти, у/сто/крат,
С(с)танція М(м)етро «..олоті ..орота».

З. Авен...ю, автопавіл...йон, ал...янс, ател...є, барел...єф,
В...єтнам, дит...ясла, з...економити, кон...юнктура, між...ярусний,
п...р...ферія, пів...Єфрата, пр...парувати, пр...мат, пр...дтеча,
пр...старілий, роз...ятрений, трьох...етапний, ф...юзеляж,
Х...юстон.

І. Ад...ютант, ар...єрґард, інтерв...ю, круп...яний, к...юре,
мавп...ячий, зв...ялити, пан...європейський, Мін...юст, п...єдестал,
пр...зирство, пр...дикативний, пр...цв...яшений, пр...д'явник,
п...р...фраз, потьм...яніти, пр...стойний, рутв...яний,
суб...єктивний, транс...європейський.

Ї. (А/а)ндріївський (У/у)звіз, (Г/г)рафська (П/п)ристань,
(П/п)івденно-(З/з)ахідна (З/з)алізняця, (Ч/ч)умацький (Ш/ш)лях,
(А/а)стероїд (Г/г)аспра, (Б/б)удинок (П/п)исьменників, (П/п)алац
дітей та юнацтва, (Г/г)ельсінська (С/с)пілка, (А/а)кадемія
(П/п)едагогічних (Н/н)аук України, (Д/д)ід (М/м)ороз, (Л/л)ісовик,
(Й/й)ого (В/в)исокопреосвященство (П/п)атріарх (К/к)іївської і
(В/в)сієї (Р/р)уси-України, (М/м)іжнародна (А/а)соціація
(У/у)країністів, (П/п)івденний (Б/б)ерег (К/к)риму, (Д/д)ержавна
(Д/д)ума, (Ш/ш)евченківські читання, (А/а)вгієві стайні,

(З/з)аслужений учитель України, (Д/д)ике (П/п)оле, (Д/д)екларация (П/п)рав людини.

Й. Суспільно...корисний, діаметрально...протилежний, екс...чемпіонський, кисло...солодкий, кисло...молочний, історико...культурний, івано...франківець, нижче...підписаний, військово...патріотичний, східно...слов'янський, пів...міста, контр...адмірал, зайчик...Побігайчик, тонно...кілометр, пів...Азії, військово...полонений, міні...футбол, першо...основа, високо...авторитетний, всесвітньо...відомий.

К. В...останнє, за...кордоном, по...латині, по...правді, казна...коли, без...сумніву, аби...як, по...ночі, по...солдатському, на...відріз, у...продовж, в...ручну, у...стократ, до...пуття, до...речі, у...ві...сні, не...добачати, не...задумуючись, наче...б...то, таки...побачив.

2. Запишіть текст правильно.

А. З давніх/давен бджола (в/вв)ажалася райським створін...ям. На (Б/б)лаговіщення пр...ходила пора виставляти вулики. У день три...цятого квітня досві...чені бджолярі просили (з/с)тиха, щоби бджола пр...несла золоті ключі від довго/ждан...ого літа. У народі поширен...е віруван...я, що на/п...р...додні Нового (Р/р)оку можна почути розмову тварин. Однак бджоли наділяються здатністю говорити не/тільки у св...ято, а й у будь/який час (за Валерієм Войновичем).

Б. Надворі тихо, безвітр'яно. Тільки з гори, з південного степу, несе жарким чибрецевим духом. Степ підходить до самої хати, бо в нас загорожжі не має, лиш од вулиці викопанно канаву, що б дощі незмивали город. Двір наш відкритий, і зірзси видно на всі чотири сторони: толоку, а далі рілю, а далі степ, а далі нічого невидно, самісіньке небо.

Це коли дивисся на дорогу, що побрила кудись через гору. А як що глянути в низ, на ливади? Хата наша стоїть над балкою, за хатою

крутий спуск до річки, і на косогорі чорніє густий дикуватий сад, зарослий бузеною, терном, агрусом (Віктор Близнець).

3. Складіть речення, в яких би сполучення *на пам'ять, на сміх, по вашому* писалися окремо та разом або через дефіс.

4. Виправте помилки в поданих словах.

Львівна, червяк, медвяний, благословений, адютант, н'єдестал, б'юст, радісттю, пів їдальні, пів-Єгипта, панєвропейський, голандський, поданний, бюті-центр, наллю, стриженний, туш'ю, моркв'яний, дит'ясла.

ПУНКТУАЦІЯ

1. Перепишіть, розставляючи потрібні розділові знаки. Обґрунтуйте вживання пропущеного розділового знака.

А. 1. Гроші добрий слуга, та лихий пан. 2. Не сіявши, не оравши не буде жито родити (З народної творчості). 3. Зо всіх куточків з стін, з вікон, з долівки і з мене самого вставали згадки дитинства і плили передо мною (М. Коцюбинський). 4. Бути хорошим гравером, часом говорив Тарас, значить розповсюджувати прекрасне й повчальне в народі (О. Ільченко). 5. Полювання як бачите не якась там легковажна дрібничка, а дуже й дуже поважна справа (Остан Вишня).

Б. 1. Картоплю жінка подає на стіл в полумиску прикритому серветкою. 2. Впоперек либонь заради правильного освітлення стоїть простий ясеневий стіл. 3. Борис називав Риту своєю рятівницею і це не було для неї неприємним. 4. О, добре, каже стрийко Нестор, в них подвійна мораль: одна для теорії, а друга для практики. 5. Марина пам'ятає, що у воді є дуже багато всяких мінеральних солей кальцій, натрій (Ірина Вільде).

В. 1. Зоряний вечір щедро розсипавши блискітки на обрії заросив нагріті трави заколисав води ставка розігнав наче віялом матіолові пахоці. 2. Десь вдалині біля соняшникового поля залунала пісня Гуцулко Ксеню я тобі на трембіті лиш одній в цілім світі розкажу

про любов. 3. Довгі осінні дні переходили сірою вервечкою і сиві тумани як сувої затуляли шляхи густим молоком. 4. Збирайте в пам'яті усі пройдені дороги першу долівку і доріжку до школи алею де стрічали кохання проспект до університету та стежку до отчого порогу. 5. На небі біліють кучеряві хмарки а в полях галявини струнких ромашок із жовтогарячими серцевинками.

Г. 1. У червоних чобітках новій спідничці козушку вишитому яскравими квітками Оксана в різдвяній ватазі була найкрасивішою. 2. Обираючи диван для вітальні добре зважайте на тканину модель кольори оскільки цей предмет меблів мабуть стане центром кімнати де збиратиметься уся родина й друзі. 3. Поскладай отуди на верхню полицку ці помиті кухлі й тарілки Зоряно промовила втомлено мама. 4. Цілий вечір в калинових куцах розливаються солов'їні трелі човни наче припнуті коники смикають мотузяні прив'язі. 5. На святі народний хор виконав віночок українських співанок а вокальне тріо авторські твори романс жартівливу пісню та колискову.

Г. 1. Ось такий і є вересень удень надійний уночі тривожний (М. Стельмах). 2. Замолоду нас вабить і збуджує нашу уяву все грандіозне великі ріки великі дерева пишні суцвіття а потім ми починаємо помічати маленькі квіточки травинки й листочки (Ю. Мушкетик). 3. У щастя людського два рівних є крила троянди й виноград красиве і корисне (М. Рильський). 4. Наближення зими в усьому серце чує в шелесті листків і в вітрі і в стежках (В. Сосюра). 5. Жито пшениця й овес усе разом поспіло (І. Нечуй-Левицький). 6. Тут усе скрегоче птахи і комахи всю ніч не замовкаючи й на мить (Л. Дмитерко). 7. Величні гори круті плаї квітучі полонини чарівний передзвін бистроплинних річок і потоків лінії електропередач і нафтові вежі світлі будинки обабіч асфальтових доріг все це ознаки неповторного пейзажу оновленого Прикарпаття (З газети). 8. Українська мова поділяється на три діалектні групи північну (поліську) південно-східну й південно-західну (Б. Антоненко-Давидович). 9. Ввічливість уважність і чемність основна вимога мовного етикету (В. Скуратівський). 10. Найвища майстерність

художника слова у його вірності життєвій правді яка вбирає в себе зокрема й правду народної мови засвідчену в найрізноманітніших виявах і в пісенному ліризмі і в гуморі і в згустках афористично тугої народної мислі (О. Гончар).

Д. Коні

*Води напившись з ясного джерела
Вертаються вони на поклики пастуші
І хитро шуляться у перволітків уші...
Хвилина і табун мов буря понесла.
А вечір глибшає. Рожево-сиза мгла
Оповиває степ людські голубить душі
І хмарки плямами розбризканої туші
Стають на обрії подібному до скла.
І от натомлені притихлою ходою
Вони вертаються. Лиш кілька стригунцив
Не хочуть ні вівса ні сну ні супокою.
Старого пастуха бере і сміх і гнів
Ну сказано малі! Усе б то їм брикати!..
А легіт пестить їх немов ласкава мати.*

Максим Рильський

Е. Вечір напровесні

*Весна за мрякою мов скромна Маргарита
Схилила стан гнучкий і пісеньки співа.
Проста мелодія знайомі всім слова
По-старосвітському одежа вбого зшита.
Він лицар. На мечі ясного самоцвіта
Сіяє крапелька і грає як жива
І журно клониться білява голова
Вузькою стрічкою намарне оповита.
Смеркає. Ще свого не оддзвонив дзвонар
І вже несміливий на майдані ліхтар
Гойднувся і застиг дитячою сльозою.
Ченці понурившись як тіні перейдуть
Проїдуть вершиники... Нікому не почуть
Ні прядки бідної ні пісеньки сумної!*

Максим Рильський

*Є. Осінній день березами почавсь
Різьбить печаль свої дереворити.
Я думаю про тебе весь свій час
Але про це не треба говорити.
Ти прийдеш знов ми будемо на «ви»
Чи ж неповторне можна повторити?
В моїх очах свій сум перепливи
Але про це не треба говорити.
Хай буде так як я собі велю
Свій будень серця будемо творити.
Я Вас люблю о як я Вас люблю
Але про це не треба говорити...*

Ліна Костенко

Ж. 1. Згадка про рідну землю завжди і в щасті і в горі і в хвилини сумнівів супроводить нас і мабуть супроводитиме до кінця наших днів. 2. Можна знайти в природі півтони можна життя спинити на півслові але нема в житті напівціни але нема в житті напівлюбові (А. Демиденко). 3. Стародавня Ольвія давно їх цікавить обох давно їм хочеться досліджувати розкопувати її, занесену пісками щоб дізнатися чому вона загинула, чому люди покинули її (О. Гончар). 4. На великі свята в Єрусалимі досі використовують у церкві срібну миску вирізьблену якимсь італійським митцем із таким написом «Щедрий дар великого гетьмана Його Величності Івана Мазепи». 5. Ніде мабуть на всьому Півдні немає кращих медоносців як на Чаїному (О. Гончар).

З. 1. Але доля звела нас дуже близько і повірте здружила. 2. А довкола млисто-бузкова далеч і золота стерня і запашний не отруєний війною вечір. 3. Синички зранку пищать чекай уночі мороз. 4. З-за кам'яної брили ледве помітна у вечірньому присмерку з'явилась постать якогось великого звіра. 5. Дозволь мені мій вечоровий світе упасти зерням в рідній борозні. 6. Ой ви козаченьки, вітер в чистім полі научить нащадків так любити волю.

І. Що в твоїм імені є чарівниче

*Трунок чи хміль чи веселкова зваба?
Зірка твоє освітила обличчя
І потемніла світить не змогла-бо.
Як ти співала в нашій частині
Очі ясніли як сині роси
Знявши пілотку і шинельчину
Рідна далека золотокоса! (Андрій Малишко)*

СТИЛІСТИКА

1. Виправте, де треба, порушення норм сучасної української літературної мови в таких словосполученнях.

Зустрілися два львів'янини, у даному творі, чотири депутати, співпадати в часі, Софіївський майдан, переписуватися з братом, попередити хворобу, відповідно вимогам, проректор по науковій роботі, пішов по воду, болісне відчуття, два учителя, рахувати за необхідне, внутрішні протиріччя, має статус юридичного лиця, поверховий критик, головний поставщик продукції, кулькова ручка, діюче законодавство, вирушити на рибалку.

2. Доберіть нормативні відповідники до поданих конструкцій.

А. Благоустроєне оточуюче середовище, бувший воєнкомат, верхушка грузовика, взяти себе в руки, вислати відкритку, відкривати книжку, додати для наглядності, відношення до подчиньоних, керуючий відділом, повістка дня.

Б. Заступник декана по учбовій роботі, подякувати його, я вибачаюсь, прикладається справка з місця роботи, тактична людина, спеціаліст по промисловій області, поставляти по самим низьким цінам, по закінченні університету, виключити прибори, мова йде про недостатки у роботі.

В. Прийняти участь, повістка дня, листати справу, святкове міроприємство, сама висока репутація, облагати податком, грузовик прибув з Австрії, конференція ООН по морському праву, вони відносяться до іншої юрисдикції, держава приймає необхідні заходи, в цілях збереження, пограничні війська, невдача витікає з

неточності, збори з продаж, устав підприємства, складення трудової угоди, льготи і компенсації, обоюдний збиток, радіотрансляційна сіть, остаточно вартість.

Г. Музичний слух; водоплаваючі птахи; знаменита подія; домінуюча риса; під відкритим небом; радіючий учень; залишати в спокої; зволожуючий крем; дякуючи допомозі; приваблююча пропозиція.

Д. Хвилююча зустріч; наступаюче свято; муючі засоби; діючий закон; оточуюче середовище; переконуючий доказ; обезболюючий засіб; лід зрушився; підводити підсумки; давати добро.

3. Відредагуйте стилістику поданих речень. Запишіть їх.

А. 1. Продаю бивше в користуванні кухонне приладдя, а іменно мультиварку, міксер, м'ясорубку та кавомашину марки «Господарочка». 2. Інспектор Стебленко отримав взятку за те, що занизив ціни на усі види горючого. 3. Шукаю квартиру з любою жилою площею, порядність та вчасну оплату гарантую. 4. Придбавши новорічну йолку висотою 1,5 метра, Дмитро на здачу купив електрогірляндю. 5. Сильні вітри причиняють шкоду весняним посівам ячменю на протязі квітня.

Б. 1. Підігрійте, будь ласка, блінчик з гов'ядиною, додайте ще смородиновий чай та два тістечка. 2. В останньому заказі не вистачало кількох бутілок ручної роботи, декорованих до новорічних свят. 3. На станції залізнодорожник вирішив не губити час і придбав квитки до Києва для усієї родини. 4. Для поклонників розваг з загадками, ловушками та таємницями вперше в місті відкрито атракціон «Віднайди скарб за 60 хвилин». 5. У зв'язку з незаконним вирубуванням лісу правлячій верхушці області довелося організувати крайні міри щодо охорони насаджень.

В. 1. У скверах та парках благоустроєні зони відпочинку чекають у даний час на мешканців та гостей міста. 2. Запрошуємо бажуючих провести незабутню літню відпустку за границею на

відкриття нового туристичного офісу «Мандруй з нами». 3. У заключенні міністерської комісії зазначено про системні порушення існуючих законів щодо харчування та оздоровлення працівників. 4. Не варто на зустрічах із виборцями говорити невпопад про льоти, субсидії та зниження тарифів. 5. У кафе Світлана попросила устроїти виїзний фуршет і замовила тістечка з клубнікою та заварним кремом.

4. Відредагуйте текст.

А. Сміх – одна з самих важких составляючих нашого щоденного життя. Кожен юмористичний журнал щитає своїм долгом напам'ятати, що сміх – це лучче лікарство. Так, безусловно, сміх нас не робить здоровіше, не розвиває мишици, не укріпляє серце і легкі. Проте він об'єднує людей, а тому побочні положительні ефекти сміху – це лишень следствіє його главной функції. Учені стверджують, що під час сміху нормалізується кровяне давленіє й учащається пульс, благотворно вліяє сміх і на імунну систему. Весельчаки, шутники й оптимісти завжди впевнені, що з ними нічого плохого не случиться, і, напевне, іменно тому вони живуть довше.

Б. Пословица про те, що велике колічество інформації призводить до передчасного старіння, оказалась вірною. Американські учоні опреділили, що багато думати дійствітельно вредно для здоров'я. До сьогодні щиталося, що глюкоза, необходима для нормальной активності, поступає в першу чергу в мозг, а вже потім в другі органи. Однак научні сотрудники університету Іллінойс прийшли до виводу, що це не зовсім так. Опити проводилися на лабалаторних крисах, і їхні результати оказались доволі неожиданими. У стані покою глюкоза поступила в мозг криси обичним шляхом, але коли гризуна помістили в лабіринт і зверьку прийшлося думати про те, у яку сторону йти, щоб вибратися, глюкоза почті не поступала до мозгових тканей.

5. Обґрунтуйте стилістичне вживання виділених слів.

*Наступного ранку вона **втекла, пропала, зникла, розчинилася** в туманах і вітрах... Ти перевертався в ліжку, ніяк не в змозі заснути, не з якихось там причин поетичних, як, наприклад, **журба, ностальгія, світова скорбота, зоряна туга**... (Ю. Андрухович). Бідна Балашиха **голосила**; Балаш і собі **плакав**; Кайдашиха **ридала**, бо вона почувала свою провину (І. Нечуй-Левицький). Імператор спершу хотів його просто вигнати, потім дозволив **говорити, буркнувши**, аби той не **розбалакував** довго, то Василій похмуро всміхнувся і **мовив**... (П. Загребельний).*

ЗАВДАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ХАРАКТЕРУ

1. Виправте помилки в поданих прикладах.

А. До восьмидесяти п'яти, знайомляться на протязі години, кудою йти, музичний проігриватель, настроїти клас, ножниці, хлопають у ладоні, шахмати, іменно, досточка, приймати участь, я запитуюся, починається, згідно програми, я вибачаюсь, Лейпцігська ярмарка, не дивлячись на обставини, важкий путь, літавши в Канаду, дружне відношення, відповідно з рішенням, побіліше обличча, узбекський ізюм, бібліотека ім. Володимира Короленко, річ йдеться про ..., бувший директор, вступаючі до вищих учбових закладів, міроприємства для поліпшення, завод по виробництву, звернутися по адресу.

Б. 1. В любому випадку я подзвоню в дев'ять годин. 2. Приймаючи участь у самому найважливішому міроприємстві, воно захопило Маряну. 3. Хлопець відкрив двері і вдруг упав в обморок. 4. Получити гроші за грузові перевозки можна в банку на протязі двох тижнів. 5. Згідно графіка лауреати конкурса поїхали до Львіва. 6. Скінчивши академію, мене призначили на роботу до міста Хмельницьька. 7. Не дивлячись на погодні умови, ми вирушили у путішествіє. 8. Повернувшись із командировки, йому вдалося відкрити власну фірму. 9. Існуючий закон не виконується на 70 відсотків. 10. Нехай зайде слідуючий, прийшовий на прийом відвідувач.

2. Перепишіть поданий текст, розставляючи потрібні розділові знаки та записуючи слова правильно. Випишіть з кожного речення всі граматичні основи.

А. З кущика трави в...пурхнула пташка. Дорош здр..гнувся не..(з/с)пускаючи очей із того міс..ця зві(д/т)ки вона вил..тіла пі..повз на колінах і став шукати гніздо. Н..забаром він помітив у з..млі манюсін..ку ямку (з/с)хован..у в густій траві і в ній затишне гніздечко вимощен..е з трав..ян..их стебел і м..яко вистелен..е на дні пружин..стим кінс..ким волос..ом.

Дорош знав що це було гніздечко польового щеврика світло..бурої пташ..чки з коротким хвост..ком і коротес..ньким дз..обиком що жив..ться малес..нькими жучками і комашиною. Щеврик уже пр..летів уже обновив своє гніздечко пов..зрібав із нього лапками з..мельку навів чистоту і клопітлива самка скоро сяде в нього втягне красиву голівоньку в тепле пір..ячко відкладе шест..ро трохи..більших як горошинка яєчок і потім довго сидіт..ме на них сварлива та вер..длива грізно попискуючи на самця як..що він мало пр..носить..ме їй їжі і не..охоче пускаючи його на ніч в своє гніздечко (Григір Тютюнник).

Б. Вулиця Чигиринська тяглася понад берегом Кременчуцького водосховища на всю довжину міста над нею звисали порослі кручі обліплені різними будиночками на куценьких терасах як і належиться українській оселі будиночки стояли в оточенні яблунь груш вишень старих кущів усе це коли дивитися знизу нагадувало гірське містечко десь у Криму на березі моря і важко було повірити що там угорі за кручами розляглося на рівній як стіл площині місто зі струнками наче шнуром одбитими вулицями розпланованими ще в давні часи (За В. Захарченком).

3. Подані нижче цитати оформіть відповідно до правил, розставте розділові знаки в реченнях. В останньому реченні вкажіть усі частини мови.

1. Слово перше дзеркало духу казав Петрарка а дух не останній водій слова. 2. Кожен українець повинен знати хоч одну-дві чужі мови писав Б. Грінченко і вчити змалечку того своїх дітей. 3. Панас Мирний писав... Найбільше усього славиться і шанується поміж

людьми той народ у якого його мова широко розвинута і збагачена творами всякого письменства. 4. Під враженням від почутої одного разу ввечері на Кос-Аралі української пісні Тарас Шевченко написав Ну що б здавалося слова... Слова та голос – більш нічого. 5. Таке життя: хтось крутиться між колючок і не колеться хтось педантично стежить куди поставити ноги але натикається на колючки посеред чистої стежки і повертається додому в крові до втрати свідомості писав Д. Дідро.

4. Запишіть текст правильно, поставте потрібні розділові знаки.

А. На півден..ому в..соко..гір..ї пів..острова на сем..кілом..тровій в..соті несе свої кр..шталево..іскристі води красень..водоспад Учан-Су. З..верху із вузької щілини між двома скелями на в..ришинах яких ростуть в..гадливі К/кримські сосни вир..ваєт..ся його сніжно..біла маса і з н..самовитим р..він..ям мчить у..низ п..р..кочуючись з..уступу на..уступ світлими запінен..ими каскадами. У т..м..яно..сірих ущел..нах сонце не..освітлює рослин..ос..ті д..рева загорнуті в різ..блену сутінь сумно т..мніють. Та ось з..гори пробився соняч/иний промінь і над водоспадом з/спалахнула різно..колірна рай..дуга. Маса падаючої води при прямому освітлен..і в..блискувала сріблом а при боковому відл..вала ніжно..зеленим сьайвом.

Кримські водоспади ніби п..тужні магніти пр..тягують до себе всіх шанувальників туристів і курортників і мандрівників і школярів. Дорогі гості Криму закл..кають н..байдужі екскурсо..води відвідайте також М/масандрівський водоспад.

Б. На Ч/черкащ..ні н..подалік від Умані є д..вовижне місце у яке потрапляєш нач.. в казку. Цвітуть і пахнуть н..зв..чайні ..кзотичні рослини яких біл..ше ні..де не..зустрінеш нависають.. мал...овничі скелі роз/скидані тут..і..там трапляють..ся втаємнич..н..і гроти б..ють роз/скішні водограї в..блискують срібно..воді плеса ставків. Серед цієї н..казан..ої краси шумить водоспад хоч і н..в..ликий порівнян..о з іншими але один..одинцем на сотні кілометрів до..в..кола.

Якби пов..рнути час на два століт..я на..зад то ми з вами ч..тачу оп..нилися..б заміст.. цього райс..кого куточка серед б..злісного степу. Цей похмуро..одно..манітний ландшафт з/скрашувала либонь тіл..ки річка К/кам..янка. Та під к..рівництвом інж..нера..будівельника Метцеля на землях графа Потоцького н..бачен..і роботи вирубуван..я кам..яних брил викопуван..я ставків і звед..н..я павіл..йонів і прокладан..я н..ймовірно..складної с..стеми водо..постачан..я були завершен..і за кілька років. З..поміж кріпаків було н..мало талановитих людей згадують оч..видці і додають Особливо відзначався Заремба майстер на всі руки.

В. Пр..близно на д..сяти..кілометровій відстані від А/африканс..кого бер..га мандрівники побачили п..ять в..л..тенс..ких білих стовпів які здіймалися в ясно..синю в..сочінь. Пливемо далі друзі з/сказав капітан пасажирам Ви підете зі мною на бер..г Намагаючис.. ро..глядіти щось по..пер..ду він крім ус..ого робив н..терплячі рухи.

Уміло керован..е пом..наючи коло..верті й ск..лясті острівці л..гке каное швидко пливло в..низ річковою гладін..ю по..між смарагдово..темних стін лісу. До..в..кола все буйно цвіло і тяглося до..верху граціозні пальми з п..ристим листям вел..тні..баобаби, темно..сріблясті ліани.

Місцевого провідника не..захоплювала роз/скішна краса рослин..ого світу усе це було давно..знайоме. Оті кіл..ка стовпів гр...мучого диму н..мов від страшен..ої пожежі в..л..чезний водоспад. Потоки розділен..і островами на греб..ні в..сочен..ого ск..лястого обриву біло..сніжними лавинами з/скочуют..ся в..низ падаючи з в..ликої висоти на дно прірви де панує хаос із вируючої води бризок і піни і звідти шугає в небо стовп чи то пари чи диму.

Г. У доробку Шевченка багато поем про (не)щас...ну долю які можна визначити як народні балади трохи с...нтим...нтальні чи краще сказати чутливі розраховані на (не)в...багливий смак простого (з/с)пож...вача на отих дівчат щибетух які зібралися послухать щось у старого (К/к)обзаря.

Д. Як і в малярстві Шевченко в поезії викор...стовує обмеж...ну гам...у засобів. Майже все написан...о ним в двох ритмах коломиїковому та чотири...стопним ямбом. Там де Шевченко по...де...куди використовує народно...пісен...і вставки і танцювал...ні ритми як у р...туальному танку в Гайдамаках або ритми думи це радше нагадує літ...ратурні конструкції. Найвища (Ш/ш)евченкова поезія пиш...ться (з/с)триман...о. З...рідка він використовує яскравіші засоби і тоді вірш палає (Б/б)рюл...овс...кими фарбами Н...хай(же) вітер все ро(з/с)носить На (не)окраєн...ім крилі. Н...хай(же) сер...це плаче, прос...ть Св...ятої правди на (З/з)емлі (Чигирине, Чигирине).

За Мирославом Поповичем

5. Поставте розділові знаки. Підкресліть головні і другорядні члени речення, надпишіть над кожним словом частину мови:

Тріпочуться слова мов бджоли на дощі

Вривається розмова ледве розпочата

Спалахують думки й ховаються мерції

І погляд мов метелик ясний і крилатий (Б.–І. Антонич)

6. Зробіть орфографічно-пунктуаційну правку поданого тексту.

На...дворі буяла в..сна. Ро(з/с)пускалися ніжно..рожеві брун..очки старої..пр..старої яблуні. Духм..яні пахощі цвіту вр..валися крізь ві..чинен..е вікно до хати (з/с)повнювали її свіжіс..т..ю владно нагадуючи про в..сну. Ще не..вся яблуня в цвіту. Ще є багато рожевих бруньок що мабут.. ро(з/с)пустяться на день..два піз..ніше але вже..ї за..раз тут н..вгамовне гудін..я бджіл вони в..ют..ся над рожевими бутонами сідають на ніжні п..люстки і пр..порошен..і золотавим п..лком п..ють солодкий н..ктар. Рвет..ся душа в..гору й наспівує В..сно..чарівнице твій цвіт то благо..словен..а втіха для (з/с)тр..вож..н..ого сер..ця.

7. Знайдіть зайве слово в кожному рядку, обґрунтуйте свій вибір, складіть із ним речення.

1. Вуаль, фальш, медаль, галузь, міць.

2. Кімоно, кредо, пальто, жабо, манто.

3. *Викрутки, молотки, майстри, ножиці, шпиги.*
4. *Шампунь, путь, дьоготь, біль, півень.*
5. *Дизель, рентген, сандвіч, бостон, комерсант.*

8. Запишіть слова правильно, вкажіть у дужках їхню частиномовну приналежність.

Аб..який, буд..ласка, екстра..орд..нарний, з..по..під, за..ї..жен..ий, н..дос..орбуючи, н..нач..б..то, не..с..огод..ні..завтра, сто..сімде..сят..дев..яти..мл..он..ий, т..м..яно..л..мон..ий.

ЗАВДАННЯ ТВОРЧОГО ХАРАКТЕРУ

1. Укладіть 10–15 питань для інтерв'ю з видавцем українських книг. Придумайте назву та профіль видавництва на ваш розсуд.

2. Напишіть рекламу курсів підвищення грамотності з української мови для молоді. Придумайте назву таких курсів. Обсяг – до 1 сторінки.

3. Напишіть коротку статтю для молодіжного інтернет-видання про українську вишиванку. Придумайте заголовок до статті. Обсяг – до 1,5 сторінки.

4. Напишіть твір-есе за поданим народним прислів'ям (обсяг до 1,5 сторінки): *«З добрим поживеш – добре й переймеш, з лихим зійдешся – і свого позбудешся».*

5. Напишіть есе на одну з тем. Доведіть це на життєвих прикладах або на зразках художньої літератури.

«Я мав би за найбільшу нагороду потрібним бути своєму народу»

«Мистецтво облагороджує людину».

«Яке прекрасне рідне слово! Воно – не світ, а всі світи»

(Володимир Сосюра).

«Нове життя нового прагне слова» (Максим Рильський).

«Мовне каліцтво є початком каліцтва душі» (Іван Огієнко).

«Я – неповторна особистість»

«Я мав би за найбільшу нагороду потрібним бути своєму народу»

«Найвище щастя – служити державі»

«Бажайте великого. Треба бажати цього, щоб робити самого себе» (Йосип Сліпий)

6. Напишіть твір-рекламу української мови (обсяг до 1,5 сторінки), орієнтуючись на таку цитату:

*Слова росли із ґрунту, мов жито,
Добірним зерном колосилась мова.*

Вона як хліб. Вона мені свята.

І кров'ю предків тяжко пурпурова (Ліна Костенко).

7. Запишіть варіанти словесних формул (не менше 10), за допомогою яких ви могли б виразити захоплення від щойно побаченого фільму.

8. Запишіть варіанти словесних формул (не менше 10), за допомогою яких ви могли б похвалити майстерну акторську гру артистів театру.

9. Запишіть варіанти словесних формул (не менше 10), за допомогою яких учитель міг би підбадьорити учнів класу перед контрольною роботою.

10. Побудуйте роздум у публіцистичному стилі, ствердивши або спростувавши тезу:

А. Шукай краси, добра шукай!

Вони є все, вони є всюди.

Не йди в чужий за ними край,

Найперш знайди їх в своїй груді (І. Франко)

Б. Як Прометей не вмер від ран,

Не вмер і мова – гарна зроду.

Я не останній з могікан,

Я – син великого народу (В. Діденко)

11. Складіть невелику розповідь за змістом фразеологізму «жива легенда», використовуючи подані слова в переносному значенні. Доберіть заголовки до тексту.

Зірка, бронзовий, літати, схилилися, хліб, блискавка.

ЗАВДАННЯ МІЖНАРОДНОГО МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО КОНКУРСУ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

1. Уявіть себе куратором сучасної, оформленої за допомогою новітніх технологій виставки, на якій представлено літературну та художню спадщину Тараса Шевченка. Ви готуєтеся до відкриття, і першими гостями будуть студенти вищих навчальних закладів.

Завдання. Напишіть ваш вітальний виступ (обсяг – 4 стор.). Ця пізнавальна та оригінальна промова має бути адресована сучасній молоді, яка прагне по-новому, не в дусі радянських штампів відкрити для себе творчість геніального поета.

Самостійно доберіть і запишіть заголовки до складеного тексту.

Використайте в тексті поширені та непоширені звертання, цитату, риторичне питання, відокремлену обставину, безсполучникове речення, позначте їх.

2. Світлана Брижицька, заступник генерального директора з наукової роботи Шевченківського національного заповідника у м. Канів пише у статті «Шевченко творив державу у собі, для себе, і для всіх українців!»: «Я нічого не хочу, тільки щоб люди свого не цурались...» – ці Шевченкові слова, що їх 1847 року передав кирило-мефодієвець Василь Білозерський під час допиту в III відділенні імператорської канцелярії, яскраво увиразнюють сутність душі і серця того, котрий був і залишається для багатьох українців мірилом правди і справедливості».

Завдання. Напишіть статтю-роздум для студентського журналу про те, чого – свого, рідного – не варто цуратися сучасній молоді (обсяг – 4 стор.). Наведіть аргументи з власного життя та історії незалежної України, відштовхуючись від ідей Тараса Шевченка.

Самостійно доберіть і запишіть заголовки до складеного тексту.

Використайте в тексті складений дієслівний присудок, однорідні члени речення, вставну конструкцію, пряму мову, позначте їх.

3. Віктор Неборак напередодні ювілею Шевченка висловив своє ставлення до особи письменника, наголошуючи на тому, що суспільство дуже багато говорить про українського генія однак читає мало. «У що ми перетворили Шевченка? – У щось таке, як хор, який потрапить “ревнути” якісь рядки з Шевченка, наприклад «Реве та стогне...» Далі перших віршів «Кобзаря», далі витверджених напам'ять шкільних уривків, далі німих завмерлих кам'яних і бронзових бовванів на усіх майданах постколоніальної «неньки», далі псевдонародних, вигаданих більшовиками, ансамблів пісні і танцю, далі сюрреалістичних капел бандуристів (не плутати з кобзарями-воїнами! – хоча капела кобзарів – це ще жахливіше!), далі гризні довкола Шевченківської премії (вигаданої комуністами) і так далі, і так далі – хто з нас рушив?. Та чи винен Тарас Григорович, що ми – такі, які ми є? – Правнуки погані!»

Завдання. Напишіть твір-роздум, у якому поміркуйте над тим, як і чому сьогодні треба читати різні твори Тараса Шевченка. Самостійно доберіть і запишіть заголовок до складеного тексту.

4. Оксана Пахльовська в одному із виступів зазначила: «Література потребує перечитання на кожному новому історичному етапі. ... Практично українська культура в цілому не пережила жодного періоду, який би дозволяв критичне перечитання культури та творчості окремих її представників в умовах академічного «спокою», артикульованого контексту без нав'язаних ззовні ідеологічних схем. ... Тарас Шевченко – постать радикально міфологізована в цьому плані. Кожна система намагалася зробити з поета «вжиток» на свою користь».

Завдання. А як запропонуєте ви прочитати по-новому творчість Тараса Шевченка? Висловіть власну позицію у формі публіцистичної статті. Заголовком для творчої роботи оберіть поетичні рядки Т. Шевченка, що найкраще відображатимуть зміст роздуму.

5. Напишіть розповідь про ймовірну майбутню діяльність «Шевченківської світлиці» у вашому навчальному закладі. Доберіть заголовок.

Використайте в тексті відокремлену обставину, складнопідрядне речення із підрядною частиною мети, узагальнювальне слово при однорідних членах речення, прикладку.

6. Напишіть статтю на морально-етичну тему, до якої епіграфом будуть слова Тараса Шевченка:

*В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.
Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претесея на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого. «І мертвим, і живим...»*

7. Перепишіть початок творчої роботи, розставляючи розділові знаки, записуючи слова правильно. Запишіть власне продовження твору-роздуму.

Моє слово нащадкам

Доля У/укра...ни по/справжн...ому боліла К/кобзар...ві. Часто поет створює епічну ро...повідь поєднуючи її з із роздумами. У творі І мертвим і живим і не/народже...им... епічної розповіді зовсім не/має тільки напруже...е ліричне почут/ття і думки. Т/тарас Ш/шевченко об...рає жанр послан/ння це своє/рідний заповіт заклик до дій та роздумів до змін.

8. Напишіть статтю на морально-етичну тему, до якої епіграфом будуть слова Тараса Шевченка:

*І день іде, і ніч іде.
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся, чому не йде
Апостол правди і науки?*

9. Перепишіть початок творчої роботи, розставляючи розділові знаки, записуючи слова правильно. Запишіть власне закінчення твору-роздуму.

Небайдужість – ключ до щасливого життя країни

Ім...я Т/тараса Ш/шевченка не/від/дділ...но пов...язан/нно з У/укра...ною. Укра...на це Ш/шевченко Ш/шевченко це У/укра...на. Чер...з усе жит/ття проніс в...ликий К/кобзар любов до неньки...У/укра...ни, бо доля В/ві...чизни хв...лювала поета ...Та не/однаково м...ні як У/укра...ну злії люди пр...сплять лукаві і в/огні її окрад...н/нну, с/збудять... Ох не/однаково м...ні!..

10. Напишіть статтю на морально-етичну тему, до якої епіграфом будуть слова Тараса Шевченка:

*І хочеться... Боже милий!
Як хочеться жити,
І любити твою правду,
І весь світ обняти!*

11. Перепишіть початок творчої роботи, розставляючи розділові знаки, записуючи слова правильно. Запишіть власне закінчення твору-роздуму.

У нову добу нам жити по-новому

У Ш/ш...вченкових творах ні/би в чистому дз/зеркалі розкрито образи славного м...нулого українс...кого народу щоб ми ч...таючи розуміли станов...ще у світі у жит/тті щоб пам...ятали м...нуле п...р...будувували с...огоден/ння здобували майбут/ття. Основою такого бут/ття в/вважав поет є воля і д...ржавна не/залежніс...ть.

12. Напишіть статтю на морально-етичну тему, до якої епіграфом будуть слова Тараса Шевченка:

*А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли «Молитва».*

13. Перепишіть початок творчої роботи, розставляючи розділові знаки, записуючи слова правильно. Запишіть власне закінчення твору-роздуму.

Поет належить Україні, поет належить світові

Т/тарас Ш/шевченко поет світового знач...н/ння. Творчість К/кобзарєва міц/ццю полум...яного м...стецького слова силою загально/лю...ської правди п...р...ступила кордони Б/батьківщини. Його Кобзар зл...мав мур байдужості а по/де/куди й ворожості до українс...кого слова піднісиш мову й літературу на н.../чужан/нну в...сочінь.

14. Академік, доктор філософських наук, професор Мирослав Попович у «Нарисі історії культури України» написав: «Ми сьогодні вже не сприймаємо того прадавнього смислу слова «слава», який був доступний людям минулого століття. Навіть може видатися дивним, чому Шевченко завжди говорить «слава України», а не «слава Україні». Йшлося у нього не про те, щоб прославити, оспівати, підкреслити чийсь чесноти, хоча б України, яку він так любив. Тим менше – про жертви во славу. В найдавнішому розумінні, збереженому Шевченком, слава – це та особлива субстанція сили, перемоги, влади й добра, яка властива людям та їх спільнотам».

Завдання. Напишіть твір-роздум публіцистичного характеру (до 4 сторінок) на тему «Сучаснику, що обереш: творити власну славу чи пишатися славою інших?». Поміркуйте над тим, що можна назвати славою України, українськими славними ділами. Наведіть приклади сучасників, які примножують славу, якщо такі, на Ваш погляд, є. Чи рівноцінні поняття «слава» та «популярність»? Чи пересікаються поняття «пересічна людина» та «слава»?

ЗМІСТ

Фонетика	5
Будова слова і словотвір	5
Лексикологія	6
Фразеологія	9
Граматика	11
Морфологія	11
Іменник	12
Прикметник	12
Числівник	13
Прислівник	15
Синтаксис	15
Орфографія	16
Пунктуація	20
Стилістика	24
Завдання комплексного характеру.....	27
Завдання творчого характеру	32
Завдання Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.....	34